

Afgelopen zondag werd er een spectaculaire goudvondst gedaan op het wrak van 't Vliegent Hart, een twee en een halve eeuw geleden gezonken schip van de VOC. Vrijwel onmiddellijk ontspan zich een discussie tussen het ministerie van WVC en dat van financiën over de verdeling van de opbrengst: niet minder dan negentig procent voor de Britse bergers en slechts tien procent voor de rechtmatige bezitter van de schat, de Nederlandse Staat.

Maar afgezien van die discussie: de opwinding over de vondst die boven water is gekomen is er niet minder om.

Twee weken geleden maakte Cas de Stoppelaar een dag mee uit het leven van John Rose, de leider van het bergingsteam.

Ooggetuigenverslag van een pecuniaire reddingsoperatie.

Cas de Stoppelaar

Op 3 februari 1735, na een periode van ongunstige weersomstandigheden waarin 't Vliegent Hart en de Anna Catherina, aan de rede van Rammekens hebben liggen wachten, draait de wind plotseling naar het noordoosten. Het is koud, bitter koud. Willem Gerbrantsz, de schipper van de loodsboot Mercurius die de beide Oostindischevaarders het zeegat uit zal vergezellen en de loods van de hoogte van het eiland Wight weer zal oppikken, loopt klappertandend heen en weer op het halve dek van 't Vliegent Hart. Het is tegen twaalf uur. Hij mompelt een verwensing dat hij niet door wimpelvoerder Cornelis van den Horst, die samen met zijn collega Jacob de Prins van de Anna Catherina en de loods Andries Cornelissen en Cent Boone zit te vergaderen, even wordt binnengevoerd.

Hij loopt naar voren. Wat een schip! Ruim 40 meter lang, met 36 stuks geschut aan boord. 't Vliegent Hart is tamelijk nieuw, liep in mei 1730 van stapel in Middelburg en vertrok in december voor vier jaar naar Batavia en Ceylon. En hoe diep ligt het niet. Wat zou er als lading aan boord zitten? Voornamelijk hout, steen, ijzer, kolen, kassen met cooppanschappen, geschut, kruit en een goede somma contanten boven en behalve vele goederen van waarde zou in een brief van 8 april 1735 worden geschreven.

Overal is volk in de weer om het schip zeilklaar te krijgen. Totaal zijn er 256 man aan boord, onder wie de belangrijke Mr. Jan Dou uit Middelburg, 'Raad van justitie te Batavia'.

Kleumend slaat Gerbrantsz zijn armen warm om zijn lijf. Terug op het halve dek loopt hij bijna in de armen van commandant Van den Horst, die druk pratend met Jacob de Prins naar buiten komt. Achter hen lopen de loods.

'We gaan,' zegt Cent Boone. 'Nu meteen, er is een goede wind,' zegt Andries Cornelissen. Ze lopen langs Gerbrantsz en horen niet dat hij zegt: 'Maar... met deze wind, het tij...'

Hij ziet in de verte equipage-meester Braams aan dek komen. Braams is een belangrijk man, verantwoordelijk voor de gehele belading van het schip. Deze staat met loods Cornelissen te praten en Gerbrantsz hoort hem zeggen dat het 'te vroeg' is. 'Dat vind ik ook,' denkt hij. Maar het bevel tot vertrek is gegeven en hij verlaat 't Vliegent Hart om zijn eigen hoeker in orde te brengen.

Rond tweeën varen ze uit. De zeilen bollen, de schepen hellen over bakboord en varen gezwind langs Zoutelande, waar een vierde schip, dat van Jam Lambertsen Stamper, zich in hun kielzog voegt om zodoende op loodskosten te sparen. De wind wakkert nog steeds aan en de golven worden witgekuifd teruggeblazen naar zee. Gerbrantsz vertrouwt het niet.

'Het water zou om deze tijd hier hoger moeten staan,' denkt hij. 'En straks moeten we nog over de dorpel bij Deurloo.' Hij tuurt

vooruit en ziet in de verte boven de zandbank het water borrelen als kokende melk. Later zou hij, na de ramp tegen de Heren Bewindvoerders van de VOC, Kamer Zeeland, zeggen 'dat hij had afgehouden', ten teken van zijn twijfel over het mogelijke doorvaren, maar dat geen der andere schepen had gereageerd.

Hoe laat is het? Vijf uur en al behoorlijk donker. 'Ze zien het niet!' schiet het door hem heen, 'die stomme loods'. De beide schepen stormen voort, recht op de ondiepte af. 'Dit gaat mis!' Hij krijgt gelijk. Even later loopt de Anna Catherina aan de grond en vergaat vrijwel direct. 't Vliegent Hart, groter en steviger, stoot niet lang daarna tegen het zand.

Het ligt uren te rijen, met flapperende zeilen, maar komt tegen negenen die avond weer vlot. Ter hoogte van het Schoneveld, waar het water tien vadem diep is, gaat het voor anker. Er zijn vele lekken, er is geen pompen aan. Vijftien minuten later gaat het schip met man en muis naar de bodem.

Jan Stamper, die evenmin als Gerbrantsz door de storm hulp kan bieden, vertelt later in een brief: 'Wy zyn tussen beyde doorgezeylt, (...) de bovenblinde van 't Vliegent Hart lag te slaan alsof het een vlagge was, en wel dertig man stonden op de hutte van het schip (dat lag) te stoten dat het met geen drooge oogen aen te sien was...' Alle 431 opvarenden der twee schepen komen om, een enorme ramp voor Zeeland.

Op 14 april wordt schipper Gerbrantsz door de bewindvoerders van de kamer Zeeland aan een kruisverhoor onderworpen, waarin hij een gedetailleerd en waarheidsgetrouw beeld geeft van de ramp. Eerder, op 6 februari, hebben de bestuurders contact opgenomen met de Engelse duiker James Buchell — snelheid bij de berging is immers geboden want reeds op 10 februari wordt gemeld 'dat vier Engelse smokkeelaars omtrent het wrak hadden gesworen en gevischt'.

Buchell wilde een goede kaart hebben waarop de ligging der

wrakken is aangegeven. Op 21 maart geven de bestuurders aan hun kaartenmaker opdracht om deze kaart samen te stellen. Waarschijnlijk is deze kaart, die na de ontdekking in 1975 in Leiden, zo'n belangrijke rol zou gaan spelen bij het opsporen van het schip, nooit naar Engeland verstuurd.

Er werden nog twee bergingspogingen ondernomen, in de zomers van 1735 en '36, door de Engelse duikers Mitchell en Evans. John Mitchell haalt niet veel boven water, maar hij is wellicht niet zo gemotiveerd omdat hij een riant salaris van 80 gulden per maand krijgt en slechts 6 procent van de opbrengsten. William Evans mag de helft van alle geborgen goederen houden en hij haalt veel lood, koper, touwwerk, een kanon en een anker omhoog, alles ter waarde van 600 Engelse ponden. Hij vindt ook veel wijn, en houdt daar in totaal 330 flessen aan over.

Verder zijn er geen bergingspogingen bekend. De ramp wordt in de 18de eeuw op documenten nog herhaaldelijk vermeld, de laatste maal in 1774 op een kaart van Johannes van Keulen en Zonen.

Daarna wordt het stil over 't Vliegent Hart en de Anna Catherina. De zee kloste voort in endelozelinge, de tijd verstreek tot 1981, toen het wrak definitief werd gelokaliseerd. Een nieuwe periode van schatgraven brak aan.

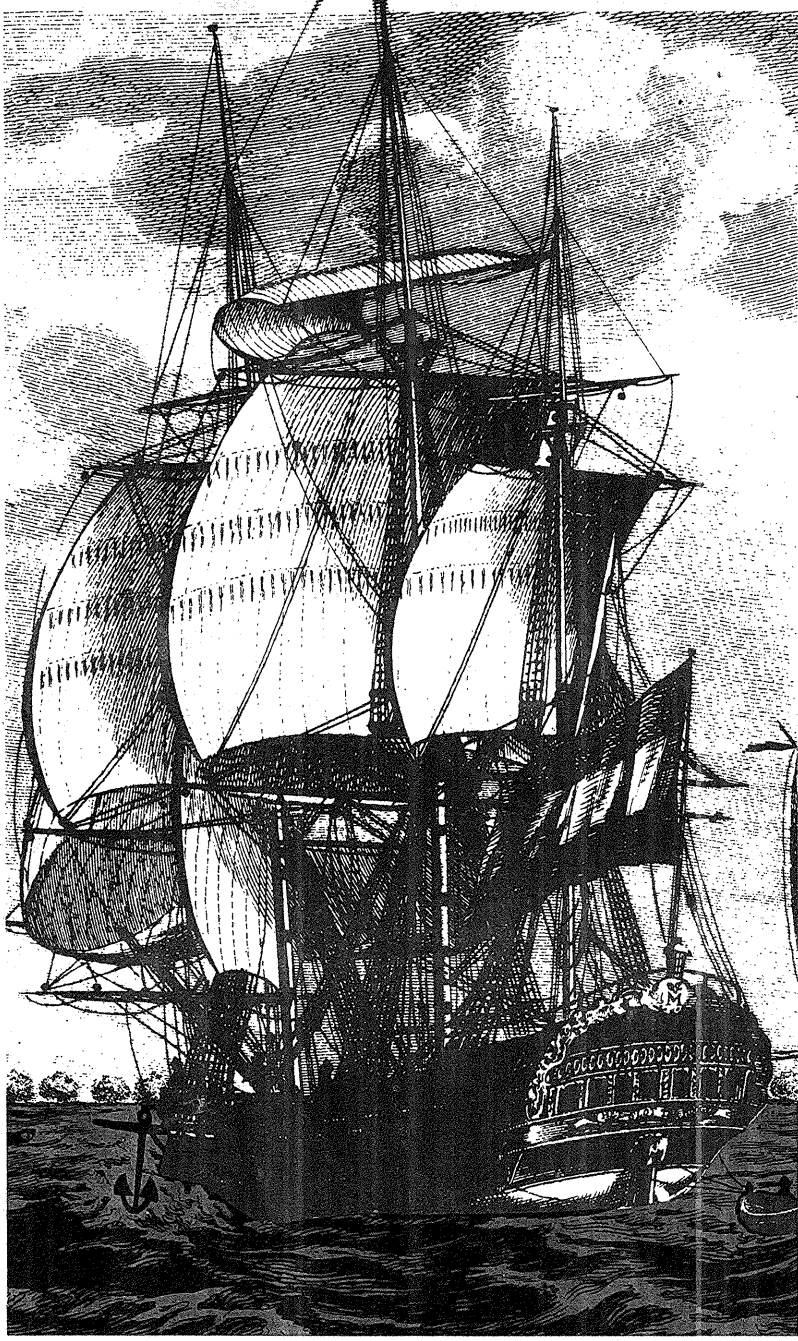
Rolls Royce

John Rose parkeert zijn goudkleurige Rolls Royce op de kade van Vlissingen en begroet mij recht hartelijk.

Zijn broer Chris, die een 'Silver Shadow' van hetzelfde merk bestuurt, is er vandaag niet. De twee Rollsjes trekken, behalve bij de politie die ze achtervolgt met parkeerbonnen, nauwelijks meer de aandacht op Walcheren. Sedert zij twee jaar geleden met duiken zijn begonnen zijn de gebroeders Rose goede bekenden in de cafés van Vlissingen, Middelburg en Veere.

John Rose is de eigenaar van de Engelse 'Kentucky Fried Chicken'-restaurants, die hem geen windeieren hebben gelegd. Behalve ondernemer in fast-food is John ook partner in 'The North Sea Archeological Group', een ter gelegenheid van 't Vliegent Hart opgericht verbond tussen Rose en de Engelse advocaat Rex Cowan, een oude bekende van de Nederlandse staat.

Cowan heeft een warme belangstelling voor onderwaterarcheologie en is al eerder samenwerkingsverbanden aangegaan met de Dienst der domeinen van het ministerie van financiën, teneinde de wrakken leg te halen. De Nederlandse staat, eigenaar van alle gezonken VOC-schepen, vaart daar overigens wel bij: zij ontving tot voor kort 25 procent

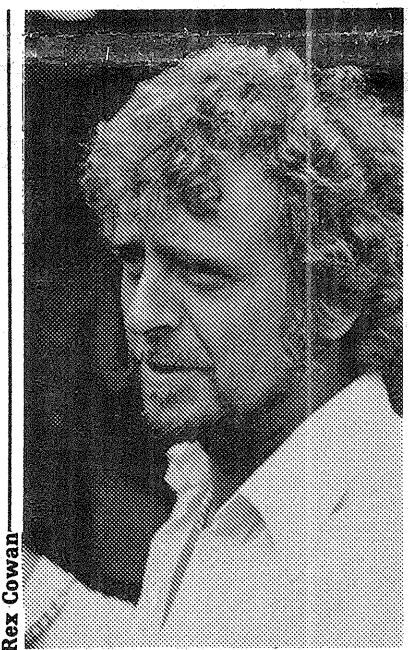
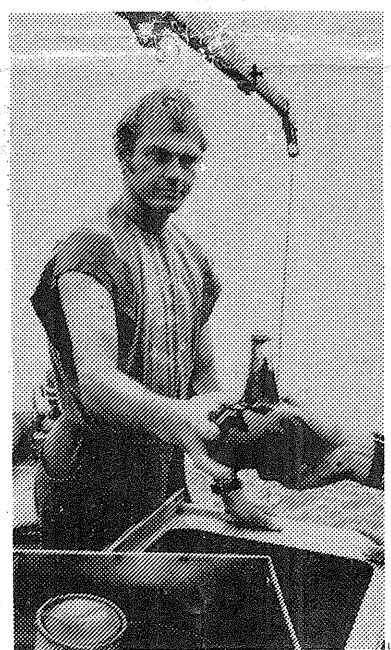
in contanten of natura van de goederen die worden geborgen.

'Hi,' zegt John. Hij glimt van genoegen aan boord van zijn zojuist gebouwde catamaran 'The Flying Heart', een door hem gefinancierd prachtschip vol sonar, radar, twee zware dieselmotoren, een 'airlift', twee hijskranen (bijvoorbeeld om kanonnen te lichten), een rubberboot met reservemotoren, een persluchtinstallatie, allerhande duikpakken, zwemvliesen, een vrijwillige bemanning van vele duikers en een gezellige kajuit met de poster van Rachel Welch in aqualong.

Na twee jaar spitten en duiken zegt hij nog steeds veel zin te hebben, al was het project tot nog toe beslist niet kostendekkend. Zijn kippenketen loopt uitstekend, en er zijn meer gezonken schepen op de wereld, nietwaar, zoals een voor volgend jaar gereserveerd wrak in het Caraïbisch gebied. De kost gaat voor de baat uit. Ook nu nog.

Die kosten zijn niet onaanzienlijk, gelet op tijd, moeite en materiaal die door Rose geïnvesteerd worden. Alleen de brandstof voor de twee uur durende tocht vanuit Vlissingen komt hem op tienduizenden gulden per jaar te staan. Het is tien uur, de trossen los. Het schip is gevuld met vele mensen, onder wie Bas Kist, conservator Nederlandse geschiedenis aan het Rijksmuseum in Amsterdam en de grote motor achter het wetenschappelijk gedeelte van het project, en zijn — vrijwillige — assistent Jerzy Gawronski, een student archeologie en hartstochtelijk duiker. De dieselmotoren brullen en het schip planeert met veel vertoon van paardekrachten de haven uit.

SCHAT AHOY!

Wij passeren een zuigboot en een vrachtschip. Tengere John staat achter het stuurrad, zijn baardje vooruit, zwaar gouden versierselen om zijn polsen, nek en vingers.

Rule Britannia

De stemming aan boord is uitstekend, zeker nadat de gezagvoerder ter hoogte van Zoutelande een duindoek in top hijst met de beeltenis van colonel Sanders, de mascotte van de Kentucky Fried Chicken. John rept zich hierna naar een onmetelijke steroest in het vooronder, en schakelt zijn favoriete bandje in. Enkele seconden later — de zon breekt door in volle glorie, het schip dansd over de zee — schalt door beide luidsprekers aan dek het Rule Britannia.

Helder klinkt het lied over de golven, begeleid door vrolijk geklapper van colonel Sanders. De koers is pal west, het doel is 'the wreck', dat vandaag haar schatten verder zal prijsgeven ten bate van Rose, de Dienst der domeinen en de Wetenschap ontrent:

d'oost-Indische maatschappij, de Zenuw dezer Landen, Die bare Kielen zendt tot aan de Ooster Stranden.

De rest van de dag gebeurt alles stipt op tijd, op de chronometer geklokt door een Engelsman die rapporten invult.

12.36 uur. Wij meren af aan de lijn die 20 meter lager vastzit aan een ijzeren kanon. De eerste duikers maken zich klaar en springen als onhandige kikkers in het zilte sop. Zij leggen een nieuwe verankering aan, want de oude is doorgesleten.

14.15. Twee duikers komen boven water met een tas vol bolbuisige wijn flessen, nog gevuld, met koperen verzegeling en al. De wijn is niet geheel meer op dronk, getuige het rapport van

een proevende Brit die vorige week is langs geweest en die slechts één op de tien flessen naar sherry vond smaken.

De andere hadden iets weg van bedorven camembert. Twee aan boord aanwezige leden van het genootschap 'De Oude Flesch' buigen zich likkebaardend over de vondst en maken melding van het feit dat zo'n fles bij Amsterdamse antiquairs 800 gulden doet. In totaal worden er die dag tien gevonden, maar de som dat Rose hier 6000 en de Nederlandse staat 2000 gulden rijker aan wordt gaat niet op, want hoe groter de vondsten, des te lager de marktwaarde.

14.37. Het is niet alles goud wat er blinkt; ook zilver. Zeven gouden dukaten, slag 1729, verspreiden aan dek, en glimmen nog opvallend helder na twee en een halve eeuw zout water. De zilveren munten (uit Mexico, een gewild betaalmiddel in Azië in die dagen) zijn ernstig gecorrodeerd en zullen later worden schoongemaakt volgens een ingewikkeld procédé, dat volgens Bas Kist aan mankracht en materiaal meer kost dan de munten opleveren. Ergens aan dek wordt een gouden munt gevonden. Een grap? Wordt er onder water ook goud verdonkeremaand? Het antwoord is niet te geven; men zegt van nee. De douane in Vlissingen is trouwens zeer nieuwsgierig.

Totaal zijn er — eind juli — al 300 gouden en veel meer zilveren munten opgedoken. Een 'goede somma contanten'.

15.45. John Rose legt zijn gouden hals- en polsbanden af en toot zich in vlammend rood rubber. Tien minuten later verschijnt hij dol enthousiast boven water en roept dat het zicht fantastisch is. Een Engelse duiker maakt de onderwatercamera's klaar; hij plonst met 36 schietklare foto's overboord.

16.02. Jerzy Gawronski openbaart zich als een briesende zeehond en roept boos: 'Verdomme nog aan toef! Ik weet het zeker: er is geplunderd! Eergisteren lag er nog een mooie plank, en die is nu weg. Het is omgewoeld beneden!' Enige consternatie aan boord. In de nabijheid wordt een vissersvoet waargenomen die de hele dag al rondjes trekt om het Gezonken Hert. Het is de KG 8. Vist hij op vis of goud? Feit is dat veel vis graag in wrakken huist.

16.15. Texelse duiker Fub wil via de radio de KG 8 uitschelden maar krijgt een verkeerd schip aan de lijn. Rose staat aan dek en roept met een schallende alt: 'Why here? He's got the whole bloody sea for himself!' Ard, een gebruikte duiker uit Vlissingen met spieren als kabeltouwen, trekt Sarah, een Engels duikmeisje wier door nauwsluitend rubber geaccenteerde aantrekkelijkheid als troef moet dienen bij de nu volgende actie, aan boord van het rubberbootje en flitst over de zee naar de vissersboot. Hij entert de KG 8, en beiden komen onbeschadigd terug. De visser haalt zijn netten op. Het bleek een kennis van Ard.

16.25. Het probleem van het plunderen blijft onopgelost. Bij een glas bier komen er verhalen over Zeeuwse onderwatergangsters. Hun schepen zouden aan de buitenzijde op plezierjachten lijken, met moeder breidend aan dek om de wacht te houden, terwijl vader via een geheim luik binnenin onder water zijn zakken vult. Romantiek bestaat nog, zelfs in Nederland!

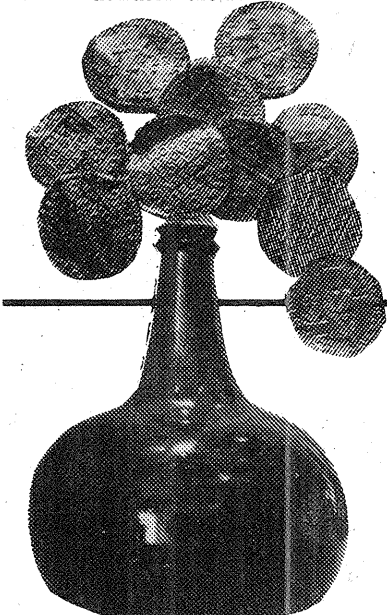
16.36. Enige pijpekoppen, nog wat wijn en... een zijden kous, gestopt. Van de schipper? Wij staan oog in oog met de geschiedenis, de liefde van de zeezemannen, wier nijvere handen de gaaties van de vorige reis herstellend voortdurend manliever het zeegat koos. Was het Van den Horst die de kous heeft gedragen? Hoort hij bij de gouden schoongesp, die wordt opgedoken?

Vervolg op pagina 8

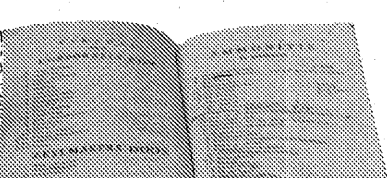
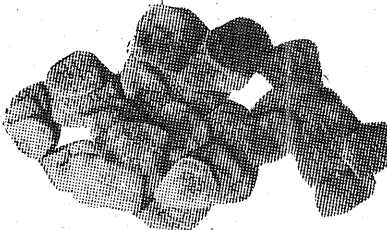
'T VLEGENT HART: EEN BLIK DOOR HET LUIK NAAR HET VERLEDEN

Gouden dukaten uit 1729

Wijn, afkomstig van 't Vliegent Hart

2 Konijnen
Het succes van 'Mini-vleesfabrieken' op Java.

MacNelly

3 Melina Mercouri
Interview met een Griekse minister die nog 230 journalisten te woord moet staan.

Catamaran 'The Flying Heart'

4 Op de markt
'Beze en Vramboeze!' De niet aflatende waarde van de markt in een tijd dat steeds meer op stui-vers moet worden gelet.

5 Vagevuur
Het Middeleeuwse compromis tussen hemel en hel is een belangrijk onderzoekerterrein van de Franse historicus Le Goff. Een interview over dromen van vroeger.

6 Boeken
Een blauwdruk voor een Derde republiek Kongo, niet langer onder Mobutu. Verder: over de verschillen tussen mannen en vrouwen.

7 Op stap
Langs de Linge. Ina. Drank. Cryptogram.
Dagboek
Uit Helsinki. Van Lennep.

FOTO'S VINCENT MENTZEL/CAS DE STOPPELAAR